

izknjiži izvršilna zastavna in pogodbeno zastavna pravica, iz dveh razlogov: 1. da se jasneje razvidi obseg nameravane ustavitve, da ne nastane kak dvom glede predloga samega in da se kako izvršilno dejanje ne prezre; 2. zaradi neutrjene prakse. — Sicer pa nahajamo v sodnih obrazcih povsod predlog: »na ustavitev izvršbe in razveljavljenje vseh dosedanjih izvršilnih dejanj« (doslovno po §-u 39), ne da bi bila imenovana posamezna izvršilna dejanja.

V le-teh izvedbah je že samo ob sebi rešeno tudi vprašanje, ali je za ustavitev izvršbe in razveljavljenje izvršilne zastavne pravice zadosten že enostranski predlog. Če je ena stranka izkazala zakonito pravico do ustavitve v soglasju z nasprotnikom ali s pomočjo zakona (§§ 40, 56, 39⁶ izvrš. r.), je vseeno, kajti v dvomljivih slučajih je nasprotno stranko zaslišati in po zaslišanju odločevati.

Končno naj se še omeni, da pri izvršbi po §-u 88, 89 izvrš. reda ni mogoča ustavitev po §-u 39⁸ izvrš. r., kajti do dneva dražbe in razdelitve se ne more znati, ali prednostne terjatve ne odpadejo. —

Dr. Fr. Mohorič.

Iz zgodovine slovenskega vseučilišča.

Sestavil † **dr. Vladimir Levec.**

(Po pisateljevi smrti priobčil **dr. Janko Polec.**)

Pripomenek.

Dné 12. decembra 1901., ko sem ravno začel pripravljati gradivo za »Vseučiliški zbornik«, dobim od nepozabnega mi prijatelja dra. Vladimírja Levca z Dunaja z dné 11. XII. 1901. pismo, v katerem se nahajajo med drugimi tudi te-le vrstice: »...Z velikim zanimanjem sem bral Vaše razne članke o slovenski univerzi. Dovolite mi pa, da Vas opozorim še na eno ali drugo malenkost, ki Vam je morda ušla Morda ste prezrli tudi, da je na slovenski univerzi ljubljanski l. 1849 bila v rabi za kazensko pravo tudi slovenska učna knjiga, oziroma »scripta«. Faz sam sem videl i izvod, nekđaj lastnino Petra Kozlerja, v knjižnici umrlega I. Kos-

lerja ml. v Orteneku. Litografirani rokopis v 8° ima naslov: *Postave zoper hudodelstva s kratko teorijo kaznovavne pravde. Obseza pa teorijo po predavanjih prof. Fenulla, Waserja in Maucherja in od str. 91 dalje prevod kaz. zak. od l. 1803.*

Sestavil je ta skripta baje tedanji jurist in sedanji c. kr. notar **Luka Svetec**, ki Vam bo morda vedel povedati več o tem.«

Gospod notar Luka Svetec, kateremu sem takoj pisal, mi o teh skriptih ni vedel ničesar poročati in je, kolikor se spominjam, zanikal, da bi jih bil on sestavil.

Blagopokojni Vladimir Levec, za vsako uslugo vedno pripravljen, mi je pozneje še obljubil, da mi knjižico preskrbi, a te obljube radi odsotnosti sedanje lastnice ni mogel izpolniti takoj. Uporabil sem tedaj v »Vseučiliškem zborniku« str. 54 le Levčeve podatke iz navedenega pisma, navajajoč svoj vir.

Odsihdob z Vladimirjem Levcem nisva o tem več govorila in izgubil sem popolnoma nado, da bi kdaj videl velezanimivi spomenik iz polpretekle srečne dobe slovenske. Kako pa se začudim, ko mi dopošlje rokopis z dolgo iskano knjižico vred po prerani smrti profesorja dra. Levca njegov oče, gospod deželni šolski nadzornik Frančišek Levec, v porabo! Priobčujoč ta v rokopisu ostali, kakor je iz uvoda razvidno, nekaj mesecev po vseučiliški akciji l. 1901, torej vsekakor l. 1902 sestavljeni, za tisek že popolnoma in z vso natančnostjo pripravljeni, še celo z opazkami za stavca opremljeni spis dra. Vladimirja Levca docela neizpremenjen, upam, da zadostim prijateljski pijeteti do pokojnika in ravnam v njegovem zmislu.

Prepisal sem edino le 4, 5, 6, 7 in 8. § priobčenega prevoda kazenskega zakonika, ker je Levčeva roka zastala pri »§ 4« in vstavil sem le zelo redko kje citirani naslov v uvodu omenjenega Waserjevega dela, za katerega je v rokopisu izpuščen prostor, ker isti Levcu radi velike redkosti te knjige najbrže ni bil ravno priročan.

Bodi ta spis nova glasna priča živahnega dejanskega zanimanja, s katerim je sledil mladi a veliki učenjak, kojega nam je kruta usoda tako rano ugrabila, vsem dogodkom na našem domačem prosvetnem polju!

V Ljubljani, dné 31. oktobra 1904.

Dr. Janko Polec.

* * *

Ko sem l. 1896. preiskoval knjižnico in arhiv grajščine Ortenek na Dolenjskem, me je opozoril zdaj že pokojni prijatelj J. B. Kosler na droben litografiran in v zelenkast karton vezan zvezek, ki je nosil na prvi strani napis »**POSTAVE** zoper **HUODELSTVA** s kratko **TEORIJO** kaznovavne pravde.« Knjižica je bila nekdanj lastnina slovenskega rodoljuba Petra Kozlerja, kar svedoči njegov svojeročni podpis na naslovnem listu. Pregledal sem takrat knjižico, prepisal si naslovni list in nekatere malenkosti, a natanko se nisem seznanil ž njo. Precej časa pozneje sem v pogovoru povprašal svojega očeta, ali mu je knjižica pri njegovih književnozgodovinskih študijah kdaj prišla v roke in ali mu je kaj podrobnejšega znano o njej. In kaj zveš? Da mu je Petra Kozlerja brat, Janez Kosler, o priliki zatrdil, da obsega ona knjižica predavanja iz kazenskega prava na slovenski univerzi, ki je obstajala l. 1849. v Ljubljani. Nameraval sem povprašati sam gosp. Koslerja, češ, morda mi pove več o stvari, pa preden sem mogel uresničiti to svojo misel, je pokosila blagega in prijaznega starega gospoda smrt.

Ko je prišlo pred nekaj meseci ljubljansko vseučiliško vprašanje zopet na dnevni red in se je v naših listih s hvalevredno natančnostjo obravnavala tudi zgodovina tega vprašanja, spomnil sem se one, že skoraj pozabljene knjižice in g. Janeza Koslerja izpovedbe o njej. Dal sem si knjižico poslati, preiskal in pregledal sem jo natanko; rezultat mojih raziskavanj prinašajo te vrstice.

* * *

Knjižica je — da podam najprej bibliografičen popis — 20·2 *cm* visoka in 13·5 *cm* široka. Za zgoraj navedenim naslovom, ki stoji na prvem, nepaginiranem listu, sledi XXVIII z rimskimi številkami zaznamenovanih strani. Na str. I se nahaja drugi naslov: **KRATKA TEORIJA KAZNOVAVNE PRAVDE**. Str. II.—XXVIII. obsegajo teorijo kazenskega prava ali pravzaprav le takozvani občni del kazenskega prava in niti tega ne vsega v smislu današnje teorije. Govori se namreč v prvem razdelku le o utemeljitvi kazenskega prava in kazenskih postav, v drugem o zgodovinskem razvoju s posebnim ozirom na Avstrijo in v tretjem naposled o pomožnih znanostih in o slovstvu kriminalistike. Podrobneje

razpravlja prvi razdelek o potrebi kazenskega prava sploh, o pojmu kazni, našteva teorije o bistvu kazni ter posebno opozarja na Feuerbachovo znano pretilno teorijo (Androhungstheorie) ali teorijo psihološke sile, katero pa pisatelj knjižice pomotoma, ker ne dela dovolj natančnega razločka, šteje med strahovalne teorije. Nadalje govori o pravni podlagi kazni in kazenskega prava, o kazenskem prištevanju, o prištevivosti, o vrstah krivde (dolus, culpa), o odmerjanju kazni ter na koncu o kazenskih sredstvih. Pri tem je zanimivo, da se izreka neznani pisatelj, čeprav se poslužuje jako opreznih besedi, vendar vobče proti smrtni kazni. — Drugi oddelek slika zgodovinski razvoj materialnega in formalnega kazenskega prava, seveda na način, ki se z današnjim stanjem pravnozgodovinske znanosti ne sklada več. Avstrijskega kazenskega prava zgodovino pričinja avtor z znano C C C (t. j. Constitutio criminalis Carolina), omenja potem Leopoldino in Theresiano, kazenski zakonik Jožefa II. ter sklepa svoj pregled z zakonikom z dne 3. septembra 1803 o hudodelstvih in težkih policijskih prestopkih. — Tretji razdelek govori o virih kazenskega prava, v prvi vrsti o kazenskem zakoniku iz l. 1803, v drugi o poznejših kazenskopravnih ukazih, zbranih v zbirki pravosodnih, oziroma političnih postav, potem o posebnih kazenskih postavah (n. pr. vojaškem kazenskem pravu i. p.) in o literaturi, kjer citira za avstrijsko pravo Jenulla, Waserja in Maucherja.

Za stranjo XXVIII sledi še 96 z arabskimi številkami paginiranih strani. Str. 1.—9. obsega »razglasiven patent« k navedenemu zakoniku iz l. 1803; od str. 10.—91. pa sledi v osemindvajset poglavjih prvi del tega zakonika (»Pervi del. Od hudodelstev.«) v slovenskem prevodu do vštetega §-a 210. Večja polovica 91. strani ter str. 92—96 so prazne.

Ves tekst od prve do zadnje strani je pisan — ako se ta beseda sme rabiti o kamnotisku — vseskozi od ene in iste roke, drobno, pa razločno in enakomerno.

Znana sta mi, da omenim še to, doslej samo dva odtiska te knjižice. Eden se nahaja, kakor sem že omenil, v Orteneku, drugi pa je menda iz Cigaletove ostaline prišel v redakcijsko pisarno državnega zakonika na Dunaju. Da sem mogel uporabiti tudi ta drugi izvod, ki pa se s prvim strinja do pičice, mi je

omogočil prijatelj dr. Fr. Vidic, za kar mu tudi na tem mestu izrekam svojo zahvalo.

Kakor je razvidno že iz tega bibliografičnega popisa, knjižica ne nosi niti letnice, kdaj je bila spisana, niti ne imenuje imena pisatelja kratke teorije, oziroma prestavljavca zakonika.

Vendar se mora sklepati že iz tega, ker teorija upošteva vseskozi le zakonik iz l. 1803. in ker je teoriji dodan prevod prvega dela ravnoistega zakonika, da je knjižica napisana na vsak način pred 27. majnikom 1852. Sicer bi bil pisatelj gotovo vzel v podlago svoji teoriji tega dne s cesarskim patentom razglašeni, še dandanes veljavni kazenski zakon in bi bil pristavil svoji teoriji brez vsake dvojbe prevod novega zakona.

Z druge strani pa knjižica ne more biti sestavljena pred l. 1847. Med kriminalističnim slovstvom citira namreč za avstrijsko kazensko pravo knjige prof. Jenulla, Waserja in Maucherja. Prva je znani izborni komentar k zakonu iz l. 1803 »Das österreichische Criminalrecht nach seinen Gründen und seinem Geiste dargestellt von Sebastian Jenull«, čigar prvi del je izšel l. 1808 (v drugi izdaji l. 1820), drugi l. 1809. Na novo se je natisnila knjiga l. 1837. v neizpremenjeni obliki¹⁾ Navajajoč Waserjevo ime je mislil pisatelj najbrž knjigo: »Das Strafgesetz über Verbrechen sammt den dazu gehörigen Verordnungen. Herausgegeben I. E. Waser, Doktor der Rechte und k. k. Professor a. d. Universitaet zu Innsbruck. Wien, 1839«.

Ignacija Maucherja delo »Das österreichische Strafgesetz über Verbrechen i. t. d.« pa je izšlo na Dunaju l. 1847., torej je moral pisatelj naše knjižice, ki Maucherjevo knjigo navaja in pozna, sestavljati svojo teorijo po imenovanem letu.

Časovna meja, ki smo jo na ta način določili na leta 1847-1852, pa se da še bolj zožiti, postanek knjižice v kronološkem oziru še natančneje utrditi.

V drugem (zgodovinskem) razdelku svoje »Kratke teorije« nam razlaga še neznan pisatelj med drugim tudi razloček med akuzatoričnim in inkvizitoričnim načelom v kazenski pravdi ter pravi doslovno: »Vidimo, de se je tožna pravda v kaznovavnih rečeh ljudem od nekdej primerna zdela, na [ktero]²⁾ zdaj

¹⁾ Herbst, Handbuch d. allg. österr. Strafrechtes I. str. 22.

²⁾ Ta beseda je v izvirniku pomotoma izpuščena.

spet nazaj pridemo . . . Pa z vso ojstrostjo so hudodelstva le malo ovirali, torej se je mislilo, de je pritožna pravda kriva, de se kaznovavna moč ne more prav rabiti. Kmalo so pritožno odpravili in¹⁾ preiskovavno vpeljali, ki še dan današnji v podlago služi²⁾».

Ta dva stavka nam omogočita čas, v katerem je pisana »Kratka teorija«, določiti še natančneje. Videli smo že, da so skrajne časovne meje l. 1847., oziroma l. 1852. V tem času pa se je v resnici izvršila v avstrijski kazenski pravdi ona sprememba, ki je naznačena v gorenjem citatu.

Znano je, da je obsegal kazenski zakon iz l. 1803 v drugem oddelku vsakega svojih dveh delov — I. del govori o hudodelstvih, II. del o težkih policijskih prestopkih — tudi dotično formalno pravo. Značilno za te določbe pa je, da odgovarjajo popolnoma inkvizitoričnemu principu. Postopa se v kazenski pravdi vseskozi uradoma, pismeno in tajno.

Svobodomiselno gibanje 1848. l. pa je prineslo spremembe tudi na tem polju. Že od začetka 19. stoletja (od l. 1808) sem je imela takrat najnaprednejša evropska država, Francoska, kazenski proces modernega akuzatoričnega značaja. In kakor v strogo političnih stvareh, tako je tudi glede kazenskopravnega reda posegel prevrat l. 1848. po francoskih vzgledih.

Državna ustava avstrijska z dne 4. marca 1849. l. je poleg drugih modernih in naprednih načel proglasila tudi princip, da se mora kazenskopravno postopanje vršiti javno in ustmeno ter inaugurirala celo vrsto preosnov posebno na polju kazenske justice, med katerimi je v prvi vrsti imenovati zakon z dne 14. junija 1849. l. o osnovnih pravilih za uredbo sodnih oblastev in 17. januarja 1850. l. razglašeni novi kazenskopravdni red, ki je temeljil vseskozi na podstavi akuzatoričnega procesa ter bil osnovan na načelih ustmenega in javnega postopanja ter prostega ocenjevanja dokazov.

Tega pravnega reda sestavlja več naše »kratke teorije kaznovavne pravde« še ne pozna; govori pa, kakor smo videli, o pripravah, da se namesto veljavnega inkvizitoričnega procesa upelje akuzatorični.

¹⁾ Beseda in je v izvorniku pomotoma pisana dvakrat.

²⁾ Izvornik piše pomotoma: zluži.

Knjižica mora biti tedaj spisana po onem dnevu, katerega se je prvič v Avstriji od pristojne strani javno izreklo akuzatorično načelo, t. j. po 4. marcu 1849. leta, a pred razglašenjem novega kazenskopravnega reda, ki je to načelo uvedel v življenje, t. j. pred 17. januarjem 1850. leta.

Dné 1. junija 1849. leta pa je dr. pl. Lehmann začel v Ljubljani po naročilu ministrstva javnega uka v slovenskem jeziku predavati kazensko pravo avstrijsko.

»Nagovor Drja Žl. Lehmana pri nastopu učiteljskiga urada 1. lunia« nam je doslovno znan.¹⁾ Ta nagovor je, kolikor vem, edino, kar se nam je od dr. Lehmannove roke javno dostopnega v slovenskem jeziku ohranilo.

In čudno! Jezik v tem Lehmannovem govoru se popolnoma strinja z jezikom, ki ga piše naša knjižica. Ne samo, da je terminologija do pičice enaka, da rabita dr. Lehmann in pisatelj »Kratke teorije« iste tehnične izraze n. pr. kaznovavna postava (Strafgesetz), pravda (Recht), ravnanje (Verfahren), pravdoznanstvo (Jurisprudenz) i. dr., tudi vsa dikcija je podobna. Obširnejše paralele je sicer težko navesti; vzrok temu je, da v svojem nastopnem govoru dr. Lehmann ni govoril naravnost o kazenskem pravu, ampak o pomenu slovenskih znanstvenih predavanj sploh, hoteč povedati, kakor pravi sam, »nekaj besed zastran namembe in-važnosti branja v slovenskim jeziku«.

Pa kakor pisatelj »Kratke teorije«, tako se vendar že v tem svojem nagovoru dr. Lehmann »s krepko, lepo okinčano in preserčno besedo« spominja po ustavi z dne 4. marca 1849. l. zagotovljenega »javniga ustniga ravnanja v sodniških rečeh« posebno »v kaznovavnim ravnanju« in naravnost pravi, da je upeljava akuzatoričnega procesa ono, »kar se meni narbližje zdi.«

In še na nekaj bi opozoril. Dr. Lehmann končuje svoj nagovor z vznesenim pozivom na svoje poslušavce, naj si trdno vtisnejo v spomin »slovenske besede in ozname, ktere bomo pri posameznih zapopadkih v kaznovavni pravdi rabili«, češ, »dokler postave, ki se še le zdaj v domorodni jezik predstavljajo, natisnjene niso, ste vi, častiti gospodje, nar

¹⁾ Gl. zdaj Polec-Senekovič, Vseučiliški zbornik str. 43 in nasl.

bolj v priložnosti svoje znanje med ljudstvom razširiti ino tako h namenu olikanja v pravnih rečeh pripomoči.«

Kakor je znano, se je namreč v onih časih »Slovensko društvo« v Ljubljani poprijelo prestavljanja občnega državnega zakonika — delo se je poverilo kriminalnemu aktuarju Mažgonu —, obenem pa tudi postavilo poseben odbor za prevod kazenskega zakonika, v katerem se je najbolj trudil Cigale, ki je bil takrat (od 1. julija 1848 do septembra 1849) urednik »Slovenije« v Ljubljani.¹⁾

Ta Cigaletova prestava, kakor smo čuli, še ni bila dogotvljena, ko je dr. Lehmann začel svoja predavanja. V učne namene pa je bila neohodno potrebna prestava vsaj l. dela kazenskega zakonika. To je Lehmann sam izvršil.²⁾

In temu prevodu, ki nam je brez dvomno ohranjen v knjižici, o kateri govorimo, je dodal teoretični uvod, ki je imel, kakor vse kaže, služiti kot učni pripomoček njegovim poslušavcem, ki so koncem predavanj morali prebiti »prvo poskušnjo v slovenskim pravdoslovju«. ³⁾

Da je to naše domnevanje popolnoma upravičeno, za to imamo še tehtnejši dokaz — izjavo dr. pl. Lehmanna samega!

Ko je namreč dr. I. R. Razlag začel l. 1870. izdajati. »Slovenskega Pravnika«, je bilo eno prvih vprašanj, katerim je novi list odprl svoje predale, vprašanje o slovenskih prestavah postav in vladnih ukazov in v zvezi s tem o slovenskih predavanjih za pravoslovce.⁴⁾

Ti članki Razlagovi so zbudili pozornost takrat v Gradcu živečega dr. pl. Lehmanna. V 5. številki (na str. 80.) je prinesel namreč »Pravnik« naslednjo vest:

»Prva slovenska prestava kazenskega zakonika že od l. 1849 nam je v rokopisu te dni prišla pred oči po dobrovoljnosti g. prestavjalca. Čuditi se je obilnosti nenavadnih izrazov in jasnosti stavkov, posebno ako se pomisli, da takrat še ni bilo nobenega

¹⁾ Glej Glaser, Zgodovina slovenskega slovstva III. 87; Slovenski Pravnik V. (1889), str. 130.

²⁾ Pravnik Slovenski I. (1870), str. 6.

³⁾ Polec-Senekovič n. n. m. 47; primeri tudi ravnotam str. 54.

⁴⁾ Pravnik Slovenski I. str. 5 in nasl., str. 53 in nasl.

novejših slovarjev in sploh ledina, kar zadeva postavodajstvo v domačem jeziku. Iz te prve prestave je razvidno, koliko gibčnost ima naš jezik in koliko izurjenost je imel mladi pravnik v predmetu samem, da mu je mogoče bilo dognati prestavo v primerno kratkem času. — Sedaj že imamo tiskani kazenski zakonik v slovenskem jeziku in spisana prva prestava ima le veliko zgodovinsko vrednost, torej tukaj očitno prosimo g. dr. žl. Lehmann, naj blagovoli ta spominek prepustiti slov. matici.«

Mislím, da tem besedam ni treba dodati nobenih daljših izvajanj, ker so same ob sebi neovržen dokaz, da obsegajo »Postave zoper hudodelstva s kratko teorijo kaznovavne pravde« res Lehmannov prevod zakonika in da je ona »kratka teorija« identična z njega slovenskimi pravoslovnimi predavanji l. 1849. v Ljubljani.

Da se reši ta važni in imenitni spomenik za slovensko kulturno zgodovino pogube in pozabljenja, priobčujem v naslednjem doslovno in brez poprav vso »Kratko teorijo kaznovavne pravde.« Za vzgled, kako vzorna je bila za tiste čase prestava zakonika, pa sem izbral prvo poglavje (§ 1—8).

A.

KRATKA TEORIJA KAZNOVAVNE PRAVDE.

I.

Razdelik.

Vtemelitva kaznovavne pravde in kaznovavnih postav.

Če bi človek sam na zemlji živel, ne bi od pravdi nasprotniga djanja moglo govorjenja biti, kjer bi nikogar ne bilo, čigar pravice bi žaliti mogel. Vendar bi tudi v tem natornim stanu vsih njegovih djanj ne mogli pravičnih imenovati zato kjer človek ko božja podoba in pametna stvar nikdar ne sme nespametno ravnati. Postavim, ko bi žival iz gole razuzdanosti moril ali mučil, ali samega sebe poškodoval. K enacim djanjem ne mo-

remo reči, de mu pravica gre. Take djanja se v pravdoznanstvu imenuje brezpravdne. V družbi človeka z drugmu svojiga plemena, se pa zraven brezpravdnih tudi od pravdi nasprotnih govoriti more, in de oboje baže djanja odgovornosti podveržejo.

Rodovinska sveza je začetik in temelj skupniga življenja. Pomoženje človeškiga rodu je kmalo primoralo, de so ljudje eniga okraja, enaciga jezika in rodu za voljo osebnosti, v brambo mirniga življenja proti sovražnim napadam se združevali, in v ta namen postave napravili.

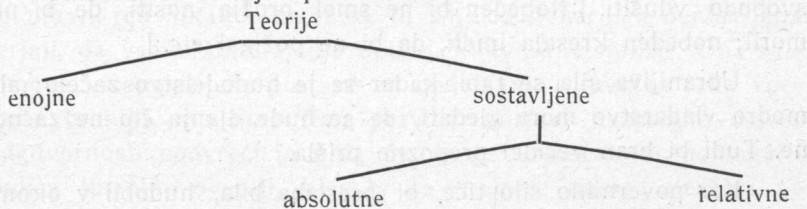
Med temi so kaznovavne postave od nekdej potrebne bile. Zakaj namen države je, nemotjeno in mirno vkup živeti, de svoj privatni namen vsak doseči more. Ali pravdni red se je vse čase motil, zatorej so vladarstva od nekdej primorane bile, kazni v bran postave odločevati.

Treba je poznati izvirke, iz kterih izhaja hudo djanje, ki so: neznanost, nemarnost ali napčna volja. Proti neznanosti in nemarnosti pomagajo civilne in policijske postave; prot napčni volji kaznovavne.

Kazen je sploh kako zlo ali hudo, ki se krivcu nakloni.

Se ve, de mora ona zmiraj s kakim umnim namenam t. j. s kako vodilno mislijo [Verunftidee:] zvezana biti, ki jo kot nekaj potrebniga tirja. Toraj so si včeniki kaznovavne pravde posebne teorije stvarili. Teorija kaz. pr. je pa nauk od pravne podlage kazni, od razodetja kaznivih djanj, od plemen in baž in izmire kazni ali zapopadik pravil, ktere pravdoznanstvo zastran kazne preiskati in preskusiti ima.

Razdele se teorije sploh takole.

Bistvo absolutnih se opira samo na to, de um kazen tirja; relativne pa na namen kazni [:princip:], postavim: povernenja, ovarvanja i. t. d. Najiminitneja teor. je Fajerbahova, ki se v drugo versto šteje. Imenuje se teor. psihologiške sile, nje

glavni princip je strahovanje [:*Abhängung*:]. Desiravno ta praktiško vse druge prevaga, se ji v teoretiškem obziru marsikaj ugovoriti da.

1.) Strah sam nikdar ni vstan vsih hudodelstev odstraniti, toraj strahovanje ne more glaven princip kazni biti.

2.) Ako bi strahovanje glaven princip kazni bil, bi se kazen le rabila, veden strah obderžati; kaznenec bi bil za zredstvo rabeljen (!), kar je pa nasproti prirojeni človeški pravici.

Vendar je prav praktična in tudi naši kriminalni postavi za podlago služi. Razločiti je pa gledé namena kazni namen žuganja in namen spolnovanja.

Človek dvojnobitni se da k djanju ganiti :

- 1.) po naravnih [:*fizičnih*:] postavah, t. j. po nepremagljivi sili.
- 2.) po vestnih [:*moralnih*:] postavah, t. j. po umnosti djanja.
- 3.) po psiholoških postavah t. j. po vzbujenji čuta radosti ali neradosti.

Fizična sila se ne da izpeljati, kjer *a*) država nima toliko moči, de bi k vsakterimu djanju siliti mogla in *b*) bi to silno ravnanje tudi pameti nasproti bilo. Kdor (!) bi hotel v državo stopiti? Vsaka osebna svobodnost bi se namreč silama zaterla. Clo tiste baže prisiljenja, ki so slednimu prirojene, namreč poprejšna ali prividljiva sila, vbranjljiva sila, povevernilna (!) sila, niso rabljive.

Zakaj poprejšna sila se po pameti ne sme pred rabiti, ko se nevarnost djansko pokaže. Ali takrat se hudodelstvo dostikrat več ovreti ne more. Pred rabiti jo, bi moglo vso deržavljansko svobodo vdušiti. [:*Nobeden bi ne smel orožja nositi, de bi ne moril; nobeden kresala imeti, da bi ne požigal etc.*:]

Ubranjljiva sila se rabi, kadar se je hudodelstvo začelo; ali modro vladarstvo mora gledati, de se hude djanja člo ne začno ne. Tudi bi bran večidel prepozno prišla.

Kar povernilno silo tiče, bi preslaba bila, hudobii v okom priti. Strah, de bo poverniti mogel, če ga vjamo, ne bi hudodelnika dosti oplašil.

Moralna postava tudi ne izhaja, kjer vest in pamet nista močne dosti, hudobno voljo zmagati.

Dvojnobiten človek in čutljivost in pamet.

Čutljivost ga vleče k djanjem, ki mu radost napravijo in odganja od tistih, ki mu neradost delajo. Ali pamet mu tudi nasledke djanja pokaže, ga vči, de marsikaka radost seboj še večo neradost pripelje; in de dostikrat neradost pozneje radost nakloni. Ta lastnost človeške nature je najboljši podlaga, občno varnost v državi ohraniti. Zakaj, če izvire hudih djanj poiščemo, najdemo, de te zmiraj iz občuta neradosti izhajajo, kteriga se če hudodelnik s svojim djanjem znebiti. Na to lastnost se opira psihologiska sila.

Zakaj umni človek bo opustil djanje, ktero je sklenil zato, de bi neradosti znebil, ako se prepriča, de si z njim še večo neradost [:kazen:] nakloni. (Ravno to moč pa, ki ga tukaj naganja izmed dveh nadlog manjšo izvoliti, imenujemo psihologisko silo).

De se to prepričanje v državljanih prav živo vkorenini, je potreba, de se postavi nasprotne djanja z kaznimi strašijo, ki prevagajo radost iz hudodjanja izvirajočo. Vendar žuganje samo brez nasledka bi kmalo svojo moč zgubilo; toraj je tudi izpolnovanja kazni treba. To se imenuje potlej državljanska kazen; postava pa, ki jo odloči, kaznovavna postava.

Namen žuganja kazen je tedej overanje hudiga djanja.

Namen izpolnovanja kazen naj sledeče razloži:

Najpërvo se praša, ali ima kaznovavna pravda sploh kako pravno podlago? De se na neko podlago opera, de ima neki višji princip, je gotovo, kjer je kakor sledno znanstvo, izvir edinljiviga uma. Iskaje najdemo, de je ta podlaga ohranjenje države in obderžanje pravniga reda v tisti. Državno vladarstvo mora čuti, de se pravni red nikakor ne moti, in sme od sleherniga državljana terjati, de vsakoršknò djanje opusti, ki temu nasprotje. Ona sme osnove vstanoviti, de postave za obderžanje pravniga reda vpejljane branijo, ona sme (ima pravico) postavi nasprotne djanja odgovornosti podvreči in njih, če druge sredstva ne pomagajo, tudi z kaznimi overati, kjer bi se drugače namen državi ne mogel doseči. Toraj ima kaznovavna pravda pravno podlago.

Ali natanjko je treba razločiti, ktere djanja so podvreči. Če bi se sleherni postavi nasprotno djanje kaznovalo, bi to namen države pred razderlo, kot podpiralo. (Postavim, ko bi se dolžnik,

ki v pravim času ne plača, koj kazniti dal.) Če so druge sredstva policijske in politiške naprave brez koristi ostale, potlej se sme kazen rabiti.

Tukaj pristavimo nekaj besed zastran kaznovavne prišteve [Imputation:], de se lože razvidi, ktere djanja zapadejo kazni.

Prišteva v dalši pomembi je sploh izreka, de je kdo tako ravnal, de se za izrok kakiga prikaza, kake nasledbe spoznati mora.

V tesneji pomembi je pa prišteva razsodba, de je kdo tako ravnal, de je po kaznovavni pravdi kazniv.

a) To se imenuje absolutna kaznovavna prišteva.

b) Ona je relativna, če se odloči, kakošna kazen mu za tako djanje gre.

Absolutna prišteva nas vči, *a)* kake djanja so kaznive, *b)* ktere osebe zapadejo kazni.

A) Po nji so vse djanja kaznive, ki 1) izvirajo is človeške poželjivost, kjer se kazen človeškim hudim nagonam nasprot stavi; 2) pri katirih druge civilne moči ne izhajajo.

B) Kaznive osebe so pa: 1) ki so zmožne kaznovavno pravdo spoznati (§ 2); 2) ki so zmožne posamezne primerleje po postavi presojevati [:unter daß Geheß subsumiren:], k čemur je treba, de se postava redno razglasi, de jo sleherni spoznati more; 3) ki so med storjenjem ali opuščanjem djanja volitev imele, t. j. de jih ni neubranljiva sila k djanju primorala; 4) ki so podložni državi, ktere postave so žalile, kjer postave sploh le za tisto državo veljajo, za ktero so dane. Vendar to le po pameti velja. Pozitivne postavodajstva so pa v posebnih primerlejih tudi ptujce postavi podvergli. Od relativne prišteve. Kakoršna kazen mora biti? Vsaj taka, de prevaga zlo (hudo), ki iz opuščanja hudiga djanja izvira. To je najmanši [:minimum:] kazen. Če bi ložja bila, ostane brez moči. Pa tudi preojstra kazen (drakonska) se ne sme rabiti. Toraj se mora neka sredna pot poiskati, ki pravo mero kazni naznani, in to je nevarnost iz hudodjanja žugajoča. Kolikor večja je, tolikaj ostrejša naj bo kazen. Nevarnost je pa ali *a)* v osebi, ali *b)* v reči (subjectivna, objektivna).

Glede subjektivne nevarnosti se djanja morajo razločiti v djanja, ki se z hudobnim naklepam (dolose) počno ali ki so nasledik kakiga zanemarjenja (culpose). Djanje perve baže vidama

iz hudobniga nagiba. Pri odločenju kazni se mora toraj na lastnosti tega nagiba, namreč na njega moč, terpež in obseg gledati (Intension, Protension, Extension). Nagib je toliko močnejši, kolikor več zadržkov je premagal. Terpeziven je, ki se pri vsaki priložnosti zbuja in tako rekoč zadnič v navado pride. — Obsežen je, če iz raznih vzrokov k hudodjanju pripravi (iz jeze, zavisti, lakomnosti etc.).

Tudi v objektivnim obziru nevarnosti je kaznivost zdaj večja, zdaj manjša in sicer:

1.) Kolikor več pravic, kolikor važneje se ranijo, toliko večji je nevarnost in toraj kaznivost.

2.) Kolikor ožje so tisti, po katerih prizadevi se je hudodelstvo storilo, z njim zvezani, toliko večja je kaznivost (storivec je bolj kazniv ko pomagač).

3.) Kolikor večji so nasledki, toliko huja nevarnost in kazen (poskus je toraj manj kazniv ko djanje).

Kazen je prav za prav poravnava motjeniga pravniga reda. V tem sta njena pravna podlaga in njeni namen zapopadana. Leta poravnava tirja povernjenje in zadostenje razžaljenimu pravnimu redu ter se opera na natorni nagon ohranjenja.

Namen kazni mora pa tudi pobolšanje kaznenca obseči. Zakaj hudodelnik pravni red tudi s tim moti, de njega poroštvo, to je pravično dobro voljo kazi, katero kazenje se tudi odpraviti mora. Mirni deržavljani ne morejo, postavim, z morivci, tolovaji etc. vkup živeti, dokler nimajo vzroka (porošstva) verjeti, de poboljšane v svojo družbo nazaj sprejmejo. V ta namen so v Amerikanskih združenih deržavah kaznovavnice vpeljane bile, kar so v poslednih časih tudi Evropejci posnemati jeli, v katerih se razun pokorenja tudi na pobolšanje gleda.

Praša se še, kakošna mora kazen biti, v kaki meri se sme nakloniti. Kazen mora pravična in zaslužena biti, t. j. nihče naj več po kazni ne terpi, kot je zadolžil, in nihče naj ne terpi, kateri ni zadolžil. Pa tudi odmerjenje kazni se mora na kaki kaznovavni princip operati. Kazen, ki zmeraj v nečem zlu (hudim) obstati mora, katero je po splošnim mnenju zares zlo, naj se posebnim primerlejem primerna odloči. Kjer pa za vsaki posebni primerlej ni mogoče stopnjo kazni pično predpisati, se natanjčna razločba sodniku prepusti, ki gleda a) objektivno na škodljivost

in nevarnost djanja, *b*) subjectivno na hudobnost in moč hudobne, na doprnesenje greha obernjene volje in potem kazen na vižo v postavi pripuščeno odloči.

Življenje, zdravje, svobodnost, čast in premoženje so reči, ki se sploh za dobro imajo; kar tedaj njih vživanje krati, se ima za hudo. Zatorej postavodajstva zlasti take kazni odločujejo, ki te reči zadevajo.

Vse kazni se razdele potem v kazni na življenji, na prostosti, na telesu, na časti in premoženji.

Perva in najtežja je smertna kazen, proti kateri se marsikaj vgovarjalo. Nekteri so s sledečim sofizmam pravnost smertne kazni overali: Človek, pravijo, prepusti državi, kadar v taisto stopi, nekatere svojih pravic; ali čez svoje življenje še sam nima pravice in je toraj tudi državi dati ne more, zato država nima pravice, komu življenje vzeti. Ali to ne dokaže dovolj krivice smertne kazni. Zakaj država je djansko potrebna, in človek ne stopi v njo samo z lastnostjo državljana, ampak s celo svojo osebnostjo ter se v ti celoti državni moči podverže. Ako tedaj država v dosego svojiga namena smertno kazen za neogibljivo spozna, se posamezni človek z rečenim sofizmam ne more odtegniti. Drugi so po bogoslovsko dokazovali, de smertna kazen ni pravična, rekoč: Smertna kazen stori človeka nezmožniga svoj zemski namen od Boga odločeni doseči in mu pot zapre, prejšne hudobije popraviti. Pa tudi ta je bôsa. — Pri preiskovanji, če sme država smertno kazen skleniti, samo na to pride, de se neogibljiva potreba dokaže. Dozdanje skušnje pa vče, de smertna kazen hudodelstev nič bolj ne zavera kakor kaka druga. Sicer pravijo eni: nekatere hudodelstva so tako težke, de jih druga kazen ne more strahovati. Ali mi že vemo, de strahovanje ni edini namen kazni, in skušnja je temu nasprot, de bi samo smertna kazen nekatere hudodelstva zaverati mogla. Drugi terdijo: Smertna kazen se le tistim nakloni, ki so tako nevarni, de se je za pravni red bati, dokler se popolnoma ne uničijo. Pa namen kazni je tudi pobolšanje kaznenca, toraj je smert temu namenu nasprot. Ali naj bo, de se smertna kazen za neogibljivo spozna, se tista vendar zojstriti ne sme, kjer je že sama na sebi največe zlo in kjer bi prevelika grozovitost ljudi pred razjezila, kot ostrašila.

Kazne na telesu so dvojne: 1) al se kaki ud poškoduje, ali 2) truplo s kako bolečino [:tepenjem etc:] pokori. Za glavno kazen se telesno tarenje ne more zagovarjati. Zakaj na eni strani je že zato nepravična, kjer po različnosti oseb enim bolj de, drugim manj; na drugi je pa zdravju preškodljiva etc.

Najbolj prikladne so kazni na prostosti. Ona je za življenjem naj dražje dobro, nje kratjenje toraj gotovo veliko zlo. Razdeli se ta kazen trojno: *a*) ako je kdo siljen, v drugim kraju prebivati (izgnanje, Ausweisung); *b*) ako se sili v kakim kraju prebivati (Verweisung); *c*) ako je tesno varvan (ječa). Kar *a*) tiče, se mora reči, de je včasih proti pravdi narodov, de se hudobnež v drugim državam pošlje. Včasih ta oseba, eni državi nevarna, drugi ni (Polaki Francozam). Pod *b*) se šteje posebno transportacia ali prevoz, ki je posebno na Angležkim in Francoskim v rabi; se nič prav ne priporoča. Kolonialne zemlje so malo hvaležne za izmet, ki se jim pošilja. V poslednih časih se je veliko čez prenaredbe v ti reči govorilo.

Kazen *c*) je naj bolj primerna, za to se naj bolj pravično odmeriti da. Ona se mora po okoljšinah in velikosti hudobije zdaljšati ali skrajšati, zojstriti ali zljajšati. Ona je tudi pri nas glavna kazen; pozneje več od nje.

Sim se šteje tudi kazen na galejah, ki je v navadi na Francoskim in Laškim. Ali ona je prvič ložja od ječe, drugič pa po mnenji ljudstva tako onečastivna, de se pokorjencu celo življenje več ne zaupa.

Ostanete nam še kazni na časti in premoženji. Perva je trojna *a*) popolno onečastenje, ki je na Francoskim še v navadi.

Tak kaznevec je za državo mertev. Ne more premoženja pridobiti, ne posestovati, ne more testirati, ne pogodbe skleniti, če je v zakoni, je tisti razvezan etc. To je pre hudo in nepravično, kjer tudi ženo in otroke zadene.

b) Pomanjšanje časti, postavim, zguba plemenstva, javne službe etc. — Tudi ta se ne sme za glavno kazen postaviti, kjer bi nekatere bolj, nekatere manj zadela in kjer tudi dalje seže, kot bi kazen terpeti mogla. Vendar se sme ko nasledik druge glavne kazni rabiti.

c) Osfamotivna kazen, postavim, očitno svarenje. Tudi ta kazen bi pri nekterih prav malo pomagala (p. pri prostim kmetu).

Kazen na premoženji je dvojna. Odvzetje *a*) celiga premoženja, *b*) eniga dela (kaznivne plačila).

Odvzetje celiga premoženja ali konfiskacija se malo kdaj zagovarjati da; prvič že v tem ni pravična, kjer tudi njegovo rodovino zadene. Drugič je ob moč djan, po prestani kazni spet spodobno življenje početi; je skorej siljen, nepoštено si zvez perdobivati. Tudi bi nepremožniga le malo zadela. Ravno tako se pri ti kazni nikdar ne sme odvzeto blago v kamersko korist obračati, kjer bi tako djanje ljudi lahko razdražilo, in ko krivičen način obogateti se grajano bilo.

II.

Razdelek.

Dogodiščina kaznovavne pravde z posebnim oziram na avstrijansko deželo.

Namen poglobiten deržavnih društev je zmiraj bil ohranjenje javniga varstva, ki je dvoje: zvunajno in notrajno.

V prvih časih, ko so se društva posameznih rodov šele pričele, je pred vsim za vunajno varstvo skerbeti treba bilo. Sovražni sosedje, divje zveri so takrat od vsih strani grozile. Varstvo je le v moči obstalo. Ljudje so se le z bojem pečali in za notrajni red le malo skerbeli. Takrat si je vsak sam pravico delal, razžaljeni se je po svoje maščeval, kaznovavna pravica je privatna pravica bila. Kadar se je jeza ohladila, sta se razžaljenec in razžaljivec večkrat z plačanjem pobotala; že najdemo denarske kazni v tistih časih. Ko so sčasam krepkejši narodi slabše zmagali in se tako močnejši družbe napravile in vunajno varnost bolj vterdila, se je jelo tudi za notranjo varnost skerbeti; sprevidilo se je, kam de bi prišlo, če bi si vsak sam pravico delal. Najpred se je skušalo, de se nagli jezi razžaljenca v okom pride; to je bila izvirna namemba asilov ali utečišč, ki jih najdemo v prvi dobi kaznovavniga postavodajstva. Ali stem ni še izvirek zlega zamašen bil, dokler je razžaljeni sam sodil. Prepričali so se, de je treba razžaljeniga od neposredniga zasledovanja izključiti in na kakiga namestnika zaverniti. Preden je tak namestnik kaj početi smel proti razžaljivcu, se je pred posebno naklicati (pozvati) mogel, kir ni v svojim imenu nič po-

četi smel. Že Tacitus v popisu de moribus Germanorum nam od tacih namestnikov pove. Vidimo, de se je tožna pravda v kaznovavnih rečeh ljudem od nekdej primerna zdela, na [ktero] zdaj spet nazaj pridemo. Pa stem je šele malo pomagano bilo, kjer je kazen le privatna pravica bila, in se namestnik namest razžaljenca maščeval. Vendar se je vsled tega sčasam podlaga za enakomerne razsodbe v enacih primerlejih položila. V vročih pasih ali conah se je kazen v povernenji (življenje za življenje, roka za roko etc.), v bolj merzlih v odkupu vstanovila. Ali kako je bilo ravnati, če razžaljivec ni dostal hudobije? Po pričah se je moglo skazati in teh, so mislili, mora veliko biti. Pri Nemcih se jih je sedem potrebovalo. Kjer pa vselej ni prič ali saj dosti ne dobiti bilo, so vražne sredstva na versto prišle; ordali ali božje sodbe, pozneje peza so krivnošt hudodelnika dokazovale. — Iz namestniških razsod se je počasi navadne pravde (*Gewohnheitsrecht*) vstanovila. Kazni tiste so obstale v denarjih. Ali kmalo se je previdilo, de denarne kazni niso zadostivne, de ne kaznujejo enakomerno, de reveža huje, bogatina manj zadenejo.

Zraven, kjer je vse to privatno ravnanje bilo (Vsak se je pritožiti mogel za krivico, če ne ni bilo nobeniga ravnanja), se je težko kaj dobilo; dolgo preiskovanje in žuganje toženca je ljudi naganjalo, raje z lepim pogoditi se, če ne pa vse pustiti.

To je pa hudodelstva grozno pomnoževalo. V okom priti jim, se je zopet nova naprava vpeljala, namreč skrive sodnišča (*Behmgericht*). Zdaj šele so jele vladarstva misliti, kako hudobijam v okom priti. V ti dobi najdemo strašne kazni, (terganje s kolesom, sožganje etc.), ki so se rabile skoraj brez razločka za majhne kot velike grehe.

Pa z vso ojstrostjo so hudodelstva le malo overale, torej se je mislilo, de je pritožna pravda kriva, de se kaznovavna moč ne more prav rabiti. Kmalo so pritožno odpravili in preiskovalno vpeljali, ki še dandanašnji v podlago služi.

Austrijsanske države so dolgo časa z nemškimi enake kaznovavne postave imele, v katerih je od leta 1532 tako imenovana *Hochpeinliche Halsgerichtsordnung* Karla V. veljala. Ferdinand III. je 1656 za estersko (*Oesterreich*) nadvojvodstvo pod Anižo lastno postavil; Leopold I. pa za česko, moravsko in sleško. 1770 je Maria Theresia vse preklicala in novo postavil

Haftgerichtsvordnung za vse avstrijske dežele dala. Pomankljivostim in napakam v okom priti, je Jožef II. 1787 novo občino postavil čez hudodelstva in njih kaznovanje in 1788 občni kriminalni red razglasil. Vendar je bilo tudi pri tih še poboljšanja treba. Zato se je pod cesarjem Leopoldom II. nov načrt napraviti in lastnim komisijam presoditi dal. Po njih prisodbi se je še enkrat pregledal in pod Frančiškam I. 3. kimovca 1803 razglasil.

III.

Razdelek.

Od izvirov, pripomočnih znanstev in literature avstrijske kaznovavne pravde.

Izvir kakiga znanstva je vse, iz česar tisto izteka, kar to znanstvo stori, kar v obseg njega spada, kar v njega razjasnenje in razumljenje služi. Izvir avstrijske kaznovavne pravde je toraj vse tisto, kar vstanovi pravila, po katerih se hudo djanje preiskuje, sodi, kaznuje i. t. d.

Pervi izvir kriminalne pravde je kaznovavna postava od 3. kimovca 1803. Zravno je pa še treba s posebnimi ukazi dvomljive reči semtertje razjasniti, sodnijam posebne pravila dati i. t. d. Časama se je število takih ukazov zlo narastlo, ki imajo tudi postavno moč, če so ali po vikšim cesarskim ukazu, ali od vikših uradov znotraj mej vradne oblasti izdane bile. Skerbelo se je, de se ti vkazi redno razglasijo in v postavnih nabirah v vedno hranijo. Dozdaj smo takih nabir dve doživeli, namreč zbiro pravnih postav, *Justizsammlung*, in zbiro politiških postav. Te dve z I. delam kaznovavne pravde ste glavni izvir avstrijske kaznovavne pravde.

Postavna kniga se razdeli v dva dela. I. del govori od hudodelstev in ravnanja pri taistih, II. del od težkih policijskih prestopov in ravnanja z njimi. Nas tiče prvi del in zlasti prvi razdelek tega, ki se s hudodelstvi in njih kaznovanjem peča.

Zunaj glavnih izvirov imamo za naše znanstvo tudi nekaj pomočnih izvirov, ktiri pomagajo glavne izvire bolj razumeti in rabiti. Taki so: a) postavni, kakor 1.) drugi del kaznovavne postave; 2.) druge kaznovavne postave v deželi, kakor, postavim, zoper prestopke mitnih in financnih postav; 3.) kaznovavne po-

stave za posebni stan, postavim, vojaški, ali za posebne okolnosti, postavim, zoper poškodvanje železnic i. t. d.

b) zgodovinski, namreč razlaganje razvijanja kaznovavne pravde in postave.

c) filozofijzki, ki se pečajo z razlaganjem filozofijzkih postav kaznovavne pravde.

d) zdravilski; k tem se prišteje sodniško zdravlilstvo, ki je posebno pri hudodelstvih vboja, umora i. t. d. potrebno.

e) praktični ali kriminalna prakтика (skušnja) pri ravnanju s hudodelniki.

Poslednič štejemo sem slovstvo kaznovavne pravde, posebno avstrijske (g. prof. Jenulla, Vazer, Maucher).

B.

Iz prevoda kazenskega zakonika.

Pervi del. Od hudodelstev. — Pervi odloček. Od hudodelstev in njih kaznovanja. — Pervo poglavje od hudodelstev sploh.

§ 1. Pri hudodelstev je treba hudobniga naklepa. Hudobni naklep se pa ne pripiše samo takrat u krivico, kader se je pred ali pri početji ali opušenji zlo, katero je z hudodelstvam združeno, naravnost premislilo in sklenilo, ampak tudi, kadar se je iz drugega hudobniga namena kaj počelo ali opustilo, iz kteriga zlo, ki je potem ustalo, večidel [:sploh:] pride [:izvira:] ali saj lahko priti more.

§ 2. Zatorej se djanje ali opušenje ne pripiše za ¹⁾ hudodelstev:

a) ako je sturivic čisto ob rabo pameti prišel.

b) ako je delo pri premenjavni norosti ob času, ko je norost trpela; ali

c) v kakšni, brez namena na hudodelstev naklonjeni polni pijanosti ali v drugi kakšni zmotjenosti misel, v kteri se storivec svojga djanja zavedel ni, dopernešeno;

d) ako storivec še štirnajstiga leta dopolnil ni.

e) ako se delo z neobranljivo silo zgodi;

¹⁾ Izvirnik piše pomotoma: sa.

f) ako se je taka zmeta [:blodnja:] pritaknila, ki v djanji hudodelstva spoznati ni dala;

g) ako je zlo z naključbe, nemarnosti [:nepaznosti:] ali nevednosti nasledkov djanja prišlo.

§ 3. Z nevednostjo pričujočih postav čez hudodelstva se nihče izgovarjati ne more, ker je njih krivičnost očitna.

§ 4. Hudodelstvo postane z hudobije storivca, ne iz posebnosti taistega, nad katerim se dopernese. Hudodelstva se tedej tudi na hudodelnikih, brezumnih, otrocih, spijočih, tudi na tacih osebah store, ki svojo škodo sami žele, ali v taisto privoljijo.

§ 5. Ne samo neposredni storivec je hudodelstva kriv, ampak vsakteri, kdor je z velevanjem, nasvetvanjem, podukam, podhvalo hudo djanje napeljal, naklepno k njemu priložnost dal, njegovo izpeljavo z premišljenim priskrebljenjem sredstev z odstranjenjem zadržkov ali na kakoržko koli vižo podpiral, pripomogel, k njega gotovimu izpolnenju priprinesel, tudi ta, kdor se je le naprej z storivcam zastran pomoč in podpore, ki mu jo ima po doprinešenimu delu dati ali zastran zneska [:deleža:] na dobičku in koristi zmenil.

§ 6. Kdor brez naprejšniga porazumljenja še le po storjenim hudodelstev storivcu pomoč in podporo nakloni, ali od hudodelstva njemu znaniga dobiček in korist potegne, se sicer ne sturi kriviga ravno tistiga, temuč pesebniga hudodelstva, kakor se bode le-to naslednje v teh postavnih bukvah vstanovilo.

§ 7. K hudodelstev ni potreba, de bi djanje dopernešeno bilo. — Že poskus hudiga djanja je hudodelstev, kakor hitro se je hudobneš djanja lotil, ktero k gotovimu izpolnenju pelja, doveršenje pa hudodelstva samo zavoljo nezmožnosti, zavoljo pritaknenja tujiga zaderška ali po naključbi izostalo.

§ 8. Zavoljo misel ali znotrajne namembe ako ni noben zvonajno hudo djanje začeto ali kaj taciga, kar postave vkažejo opušeno bilo, se od nikogar odgovor terjati ne more.

